

Η ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΦΙΛΙΚΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΛΕΒΕΝΤΗ ΑΠΟ ΤΟ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ

(17/29 Μαρτίου 1821)

Οί προεπαναστατικές ζυμώσεις και τὰ επαναστατικά γεγονότα τοῦ 1821 στὰ Ρουμανικά Πριγκηπάτα ἀποτέλεσαν τὸ θέμα ὄχι μόνο γενικῶν μελετῶν, ποὺ ἀναφέρονται στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἀλλὰ καὶ ἐιδικῶν ἐργασιῶν, πού, ὡς ἔνα ὀρισμένο σημεῖο, φαίνεται ὅτι ἐξάντλησαν τὸ θέμα ἀποκαθιστώντας, ὅσο ἦταν δυνατό, τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν πολλὰ γεγονότα ποὺ γιὰ πολλοὺς καὶ διάφορους λόγους παρέμειναν μέχρι σήμερα στὸ περιθώριο καί, χωρὶς βέβαια πρόθεση, ἀνερμήνευτα. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ ξεχωριστὴ θέση κατέχει ἡ δράση μερικῶν φιλικῶν στὴν περίοδο τῆς προετοιμασίας καὶ ἐξέλιξης τῆς Ἐπανάστασης στὶς Παραδουάβιες Ἡγεμονίες.

Τὸ πρόβλημα ποὺ θὰ μᾶς ἀπασχολήσει στὴν παρούσα ἐργασία εἶναι ἡ αἰνιγματικὴ ἀναχώρηση ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι τοῦ γνωστοῦ ἐπιφανῆ φιλικοῦ Γεωργίου Λεβέντη στὶς 17/29 Μαρτίου 1821, ἀκριβῶς τὶς παραμονὲς τῆς εἰσόδου τῶν επαναστατικῶν δυνάμεων στὴν πρωτεύουσα τῆς Ρουμανικῆς Χώρας¹.

Στὰ μέσα περίπου Μαρτίου τοῦ 1821 (π. ἡμ.) ἡ ἐπανάσταση ποὺ εἶχε ἐκραγεῖ στὰ δύο Ρουμανικά Πριγκηπάτα—Ρουμανικὴ Χώρα στὶς 19/31 Ἰανουαρίου 1821, Μολδαβία 22 Φεβρουαρίου/5 Μαρτίου 1821—εἶχε φθάσει στὸ κρισιμότερό της σημεῖο. Ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ οἱ επαναστατικὲς δυνάμεις κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ Tudor Vladimirescu εἶχαν πετύχει νὰ θέσουν στὸν ἀπόλυτο ἔλεγχό τους τὴν περιοχὴ τῆς Oltenia (Μικρὰ Βλαχία) καί, ἀπὸ τὴν ἄλλη, οἱ επαναστατικὲς δυνάμεις κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ «Γενικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἀρχῆς» τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας Ἀλέξανδρου Ὑψηλάντη, εἶχαν θέσει στὸν ἀπόλυτο ἔλεγχό τους ὀλόκληρο τὸ Πριγκηπάτο τῆς Μολδαβίας.

Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθήκες τὰ προεπαναστατικὰ σχέδια τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔκρηξη καὶ ἐξέλιξη τῆς ἐπανάστασης στὰ Ρουμανικά Πριγκηπάτα, ἀποδείχτηκαν ἀπόλυτα ἐφαρμόσιμα. Μιὰ μόνο σημαντικὴ

1. Στὴν ἐργασία μας θὰ χρησιμοποιήσουμε τὸν δόκιμο πλέον ὄρο «Ρουμανικὴ Χώρα», ποὺ ἀντικατέστησε ἀπὸ καιρὸ στὴ ρουμανικὴ ἱστοριογραφία τὴν παλιὰ ὀνομασία «Βλαχία».

διαφορὰ παρατηρήθηκε· ἐπικεφαλῆς τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων τῆς Μολδαβίας βρισκόταν ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, γεγονός πού ἐρχόταν σὲ πλήρη ἀντίθεση καὶ μὲ τὸ «Σχέδιο Γενικὸ» τῆς Φ. Ἐταιρείας¹ καὶ μὲ τίς ἀποφάσεις τῆς μυστικοσυνέλευσης τῶν φιλικῶν στὴν πόλη τῆς Βεσσαραβίας Ἰσμαήλι (1-7/13-20 Ὀκτωβρίου 1820)².

Μέσα σ' αὐτὰ τὰ πλαίσια τὰ δύο ἐπαναστατικὰ σώματα, ὀλοκληρώνοντας σχεδὸν ταυτόχρονα τὴν πρωταρχικὴ τους ἀποστολή, βρέθηκαν στρατοπεδευμένα στὰ σύνορα τῆς Muntenia (Μεγάλης Βλαχίας): οἱ ἐπαναστατικὲς δυνάμεις τοῦ Tudor Vladimirescu στὴν Slatina³ (μικρὴ πόλη στὰ δυτικὰ σύνορα τῆς Muntenia μὲ τὴν Oltenia) καὶ ἐκεῖνες τοῦ Ἀλ. Ὑψηλάντη στὸ Focșani⁴ (μικρὴ πόλη στὰ βόρεια σύνορα τῆς Muntenia μὲ τὴ Μολδαβία).

Σχεδὸν ταυτόχρονα καὶ στὰ δύο στρατόπεδα ἀποφασίστηκε, μετὰ ἀπὸ στρατιωτικὸ συμβούλιο⁵, ἡ πραγματοποίηση τῆς πορείας πρὸς τὸ Βουκουρέστι⁶, πού θὰ σήμαινε οὐσιαστικὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς ἐπανάστασης στὰ

1. Ἰω. Φιλήμονα, *Δοκίμιον Ἱστορικὸν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, τόμ. Α', Ἀθήναι 1859, σσ. 47-57 (κυρίως τὸ ἄρθρο στ') (στὴ συνέχεια τῆς ἐργασίας τὸ ἔργο τοῦ Ἰω. Φιλήμονα θὰ ἀναφέρεται συντομογραφικὰ μὲ τὰ στοιχεῖα Δ.Ι.Ε.Ε., ἐνῶ ἐκεῖνο γιὰ τὴν Φ. Ἐταιρεία—*Δοκίμιον Ἱστορικὸν περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας*, Ναύπλιο 1834—μὲ τὰ στοιχεῖα Δ.Φ.Ε.).

2. Ὁ.π., σσ. 82-83· Τ. Κανδηλώρου, *Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία (1814-1821)*, Ἀθήναι 1926, σσ. 380-381· Ἀλ. Δεσποτόπουλου, *Ἡ ἀπόφασις περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821*, Ἀθήναι 1965, σσ. 102-104.

3. Ἡλία Φωτεινοῦ, *Οἱ ἄθλοι τῆς ἐν Βλαχίᾳ Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τὸ 1821 ἔτος*, Λειψία 1846, σ. 48· Ioan Solomon, *Biografia vieții politico-militare a lui Ioan Solomon*, Craiova 1862, σσ. 15-16· N. Iorga, *Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*, (M. Cioranu, *Revoluția lui Tudor Vladimirescu*), București 1921, 260· C. D. Aricescu, *Istoria revoluțiunii române de la 1821*, Craiova 1874, 140· I. Neacșu, *Oastea pandurilor condusă de Tudor Vladimirescu în răscoala din 1821*, *Studii și referate privind istoria României*, partea a II-a, 1954, 1024· A. Oștea, *Tudor Vladimirescu și revoluția din 1821*, București 1971, 246· Dan Berindei-Traian Mutășcu, *Aspecte militare ale mișcării revoluționare din 1821*, București, 1973, σ. 79· D. Berindei, *L'Année révolutionnaire 1821 dans les Pays roumains*, Bucarest 1973, 150, 159.

4. Ἀωνόμου, *Ἡ ἐν ἔτει 1821 στρατεία τοῦ Ὑψηλάντου εἰς τὰς Παραδουναβίους Ἠγεμονίας*, *Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος* XI (1926), 471· Φωτεινοῦ, ὁ.π., σ. 61· Ἀθ. Ξόδιλου, *Ἡ Ἐταιρεία τῶν Φιλικῶν καὶ τὰ πρῶτα συμβάντα τοῦ 1821*, Ἀθήναι 1964, σ. 41· Φιλήμονα, Δ.Ι.Ε.Ε., τόμ. Β', σσ. 100 καὶ 119.

5. Σχετικὰ μὲ τὸ στρατιωτικὸ συμβούλιο πού ἔλαβε χώρα στὴν Slatina μεταξὺ 6 καὶ 8 Μαρτίου 1821 (π. ἡμ.) βλ. Solomon, ὁ.π., σ. 16· Neacșu, ὁ.π., σ. 1026· Berindei-Mutășcu, ὁ.π., σ. 82· Berindei, ὁ.π., σ. 160. Σχετικὰ μὲ τὸ στρατιωτικὸ συμβούλιο πού ἔλαβε χώρα στὸ Focșani μεταξὺ 10 καὶ 12 Μαρτίου 1821 (π. ἡμ.) βλ. Ἀωνόμου, *Ἡ ἐν ἔτει 1821 στρατεία...*, σ. 471· C. D. Aricescu, ὁ.π., σ. 42.

6. Ἀωνόμου, *Ἡ ἐν ἔτει 1821 στρατεία...*, σ. 471· Φωτεινοῦ, ὁ.π., σ. 42· Φιλήμονα,

Ρουμανικά Πριγκηπάτα και συνεπῶς τὴν ἐπίτευξη τῶν πρωταρχικῶν ἀντικειμενικῶν τῆς σκοπῶν.

Οἱ δυνάμεις τοῦ Tudor Vladimirescu (ἀνέρχονταν σὲ 6.000 περίπου πεζοὺς καὶ ἵππεῖς) ξεκίνησαν στίς 10/22 Μαρτίου πρὸς τὸ Βουκουρέστι ¹, στὰ περίχωρα τοῦ ὁποίου ἔφτασαν στίς 17/29 Μαρτίου 1821 ². Οἱ δυνάμεις τοῦ Ἄλ. Ὑψηλάντη (ἀνέρχονταν σὲ 1.500-2.000 ἵππεῖς) ³ ξεκίνησαν, πιθανόν, στίς 13/25 Μαρτίου, ἡμέρα δημοσίευσης τῆς «πρὸς Δᾶκες» προκήρυξης τοῦ Ἄλ. Ὑψηλάντη ⁴, καὶ ἔφτασαν στὸ Βουκουρέστι στίς 25 Μαρτίου/6 Ἀπριλίου 1821 ⁵.

Ἐνῶ ὅμως οἱ ἐπαναστατικὲς δυνάμεις βιάζαν ἀπὸ δύο διαφορετικὲς κατευθύνσεις πρὸς τὸ Βουκουρέστι, στὴν πρωτεύουσα τῆς Ρουμανικῆς Χώρας συνέβαιναν σοβαρὲς ἀνακατατάξεις, πού, μέχρις ἐνὸς ὀρισμένου σημείου, μποροῦμε νὰ ἰσχυριστοῦμε πὼς ἔπαιξαν καθοριστικὸ ρόλο στὴν ὅλη ἐξέλιξη τῆς ἐπανάστασης στὰ Ρουμανικὰ Πριγκηπάτα.

Συγκεκριμένα, ἡ πολιτικὴ ἡγεσία τῆς Ἡγεμονίας, πού ἀποτελοῦνταν ἀπὸ τοὺς μεγάλους βογιάρους Grigore Brîncoveanu, Grigore Ghica καὶ Barbu Văcărescu, πού, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ ἡγεμόνα Ἀλέξανδρου Σούτσου στὰ μέσα Ἰανουαρίου 1821 (π. ἡμ.), εἶχε ἀναλάβει τὴ διακυβέρνηση τοῦ Πριγκηπάτου ⁶, ἐγκατέλειπε τὸ Βουκουρέστι καταφεύγοντας στὴν Τρανσυλβανία (5-10 Μαρτίου 1821 π. ἡμ.) ⁷, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι βογιάροι, λίγο πρὶν ἢ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάληψη τῆς διακυβέρνησης τῆς Ἡγεμονίας, στίς 15/27 Ἰανουαρίου 1821, μὲ ἔγγραφό τους, ἀπὸ τῆ μιᾶ πλευρᾶ «ἐπέλεξαν» τὸν Tudor Vladimirescu σὰν στρατιωτικὸ ἀρχηγὸ τῆς σχεδιαζόμενης ἐπανάστασης στὴν

Δ.Ι.Ε.Ε., τόμ. Β', σ. 100· Neacșu, ὁ.π., σσ. 1026-1028· Berindei-Mutășcu, ὁ.π., σσ. 82, 84· Berindei, ὁ.π., σ. 160· Oțetea, ὁ.π., σ. 318.

1. Neacșu, ὁ.π., σ. 1029· Berindei-Mutășcu, ὁ.π., σ. 84· Berindei, ὁ.π., σ. 162.

2. *Documente privind istoria României*, Colecția Eudoxiu de Hurmuzaki (Serie nouă), τόμ. II, *Rapoarte Consulare Austriece (1812-1823)*, București 1967, σ. 643 (στὴ συνέχεια θὰ ἀναφέρονται συντομογραφικὰ σὰν *Hurmuzaki, S. N.*)· Iorga, ὁ.π., (M. Ciorganu), σ. 260· Φωτεινοῦ, ὁ.π., σ. 47.

3. Ἀνωνύμου, *Ἡ ἐν ἔτει 1821...*, σ. 471· Φωτεινοῦ, ὁ.π., σ. 35.

4. Φιλήμονα, *Δ.Ι.Ε.Ε.*, τόμ. Β', σ. 119.

5. Φωτεινοῦ, ὁ.π., σ. 63· Ἀνωνύμου, *Ἡ ἐν ἔτει 1821 στρατεία...*, σσ. 473-474· Φιλήμονα, *Δ.Ι.Ε.Ε.*, τόμ. Β', σ. 122· Ξόδιλου, ὁ.π., σ. 41· Oțetea, ὁ.π., σ. 343· Berindei, ὁ.π., σ. 188.

6. *Hurmuzaki, S.N.*, τόμ. II, σσ. 604, 606-607· *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821*, τόμ. I, București 1959, σσ. 101-102 (στὴ συνέχεια θὰ ἀναφέρονται συντομογραφικὰ *D.P.I.R., 1821*)· Aricescu, ὁ.π., σ. 106.

7. *Hurmuzaki, S.N.*, τόμ. II, σσ. 629, 638 καὶ τόμ. III, σσ. 94, 114· *D.P.I.R., 1821*, τόμ. III, σ. 397· Iorga, ὁ.π. (Dirzeanu, *Cronica revoluției din 1821*), σ. 55· Φωτεινοῦ, ὁ.π., σ. 41· Φιλήμονα, *Δ.Ι.Ε.Ε.*, τόμ. Β', σ. 100· Aricescu, ὁ.π., σ. 182.

Oltenia καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τοῦ ὑπόσχονταν κάθε δυνατὴ ὑποστήριξη (πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ) ¹.

Τὴ φυγὴ αὐτὴ τῶν μεγάλων βογιάρων ἀκολούθησε, ὅπως ἦταν φυσικό, πανικός καὶ ὁμαδικὴ φυγὴ ὄχι μόνο καὶ πολλῶν ἄλλων βογιάρων ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἀπλῶν πολιτῶν ², μὲ ἀποτέλεσμα ἡ πόλη τοῦ Βουκουρεστίου σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα «ἀποκατέστη σχεδὸν ἔρημος» ³.

Καὶ φτάνουμε στὶς 17/29 Μαρτίου 1821, ὅταν συνέβη ἡ ἐσπευσμένη ἀναχώρηση τῶν προξένων τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Αὐστρίας A. Pini καὶ Fl. von Hakenau ⁴. Ἡ ἐσπευσμένη αὐτὴ ἀναχώρηση τῶν δύο προξένων δικαιολογεῖται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Fl. von Hakenau στὴν ἀναφορὰ του τῆς 3 Ἀπριλίου 1821 πρὸς τὸν Μέττερνιχ, σὰν ἀποτέλεσμα τῆς προσέγγισης στὸ Βουκουρέστι τῶν προφυλακῶν τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων τοῦ Tudor Vladimirescu, γεγονὸς ποὺ «ἀνάγκασε» τὸν ρῶσο πρόξενο A. Pini νὰ ἐπισπεύσει τὴν ἀναχώρησή του πείθοντας καὶ τὸν αὐστριακὸ συνάδελφό του νὰ τὸν ἀκολουθήσει ⁵. Τὴν ἴδια πληροφορία μᾶς δίνει καὶ ὁ ἀντικαταστάτης τοῦ αὐστριακοῦ προξένου στὸ Βουκουρέστι Udrizki στὴν ἀναφορὰ του τῆς 29 Μαρτίου 1821 πρὸς τὸν Μέττερνιχ ⁶. Τέλος ὁ A. Pini σὲ ἐπιστολὴ του τῆς 17/29 Μαρτίου 1821 πρὸς τὸ Μητροπολίτη Οὐγγροβλαχίας καὶ τοὺς ρουμάνους βογιάρους Βουκουρεστίου, ἀποφεύγοντας νὰ ἐξηγήσει τὰ πραγματικὰ αἴτια τῆς ἐσπευσμένης ἀναχώρησής του, ἀναφέρεται γενικὰ σὲ «δεινὲς περιστάσεις» ποὺ τὸν «καθυπέβαλαν» νὰ φύγει ⁷, ἐννοώντας φυσικὰ τὴν προσέγγιση τῶν προφυλακῶν τοῦ Tudor Vladimirescu.

Ταυτόχρονα καὶ μαζὶ μὲ τὸ ρῶσο πρόξενο Βουκουρεστίου ἀναχώρησε γιὰ τὴν Τρανσυλβανία καὶ ὁ γνωστὸς ἐπιφανὴς φιλικὸς Γεώργιος Λεβέντης, δραγουμάνος τοῦ ρωσικοῦ προξενείου ⁸. Ἐνῶ ὅμως ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀναχώρηση τοῦ ἴδιου τοῦ ρώσου προξένου A. Pini δὲν μπορεῖ νὰ τεθεῖ κανένα ἐρώτημα ἐξαιτίας τῆς ἐπίσημης ιδιότητάς του—παρ' ὅλο ποὺ ἀναμφίβολα ἦταν κι αὐτὸς σαφῶς ἀναμιγμένος, ἂν ὄχι σ' ὅλες, τουλάχιστον σὲ πολλὲς ἀπὸ τὶς προεπανα-

1. Con. Grecescu, *Înca un act în legatură cu mișcarea de la 1821 din Tara Românească*, *Revista istorică română* XVI (1946) 3· *D.P.I.R.*, 1821, τόμ. I, σ. 196.

2. *Hurmuzaki, S.N.*, τόμ. III, σσ. 100, 114, 138-139· *D.P.I.R.* 1821, τόμ. I, σ. 366· Iorga, ὁ.π. (Dirzeanu), σσ. 57-58 καὶ (Cioranu), σσ. 255-256· Φωτεινοῦ, ὁ.π., σ. 43· Aricescu, ὁ.π., σσ. 182-183.

3. Φωτεινοῦ, ὁ.π., σ. 43.

4. *Hurmuzaki, S.N.*, τόμ. II, σ. 643 καὶ τόμ. III, σ. 122· *D.P.I.R.*, 1821, τόμ. I, σ. 375· Iorga, ὁ.π. (Dirzeanu), σ. 57· Φωτεινοῦ, ὁ.π., σ. 47.

5. *Hurmuzaki, S.N.* τόμ. II, σ. 650.

6. Ὁ.π., σ. 643.

7. *D.P.I.R.*, 1821, τόμ. I, σ. 375.

8. *Hurmuzaki, S.N.*, τόμ. II, σ. 643.

στατικές και επαναστατικές ζυμώσεις—, για τὸ δραγουμάνο Γεώργιο Λεβέντη τίθεται, κατὰ τὴ γνώμη μας, σοβαρὸ ἐρώτημα. Ἡ ἀναχώρησή του δηλαδὴ ἐμφανίζεται ὄχι ἀπλᾶ ἐρωτηματικὴ ἀλλὰ κυριολεκτικὰ αἰνιγματικὴ γιὰ τοὺς ἀκόλουθους λόγους:

α) ὁ Γ. Λεβέντης ἦταν ἀπὸ τοὺς παλιότερους καὶ δραστηριότερους φιλικούς¹—ἦταν μάλιστα, πιθανόν, καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν φιλικῶν πού συνέταξε τὸ «Σχέδιο Γενικό»².

β) ἦταν μέλος τῆς Ἀνωτάτης Ἀρχῆς τῆς Φ. Ἐταιρείας ἤδη ἀπὸ τὸ 1819³.

γ) ἦταν ὁ ἐπικεφαλῆς τῆς Ἐφορίας τῶν φιλικῶν τοῦ Βουκουρεστίου⁴ καὶ συνεπῶς ὁ κατευθυντήριος νοῦς ὅλων τῶν προεπαναστατικῶν καὶ επαναστατικῶν ἐνεργειῶν στὴ Ρουμανικὴ Χώρα.

δ) ἦταν ρῶσος διπλωμάτης καὶ συνεπῶς δὲ διέτρεχε κανένα κίνδυνο, ἔστω κι ἂν τὰ Ὄθωμανικά στρατεύματα ἐμπαιναν στὰ Ρουμανικά Πριγκηπάτα.

ε) τὴν ἡμέρα τῆς ἀναχώρησής τοῦ Γ. Λεβέντη ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι, ὁ Ἄλ. Ὑψηλάντης βρισκόταν στὴ μικρὴ πόλη Mizil⁵, βόρεια καὶ ἀρκετὰ κοντὰ στὸ Βουκουρέστι, γεγονὸς βέβαια πού δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἀγνοεῖ ὁ Γ. Λεβέντης, μιὰ καὶ ἀκριβῶς στὶς 16/28 Μαρτίου ὁ Γ. Ὀλύμπιος καὶ ὁ Γ. Φαρμάκης, ἐπικεφαλῆς μιᾶς δύναμης ἐφιππων Ἀρναούτηδων, ἀναχώρησαν ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι πρὸς τὸ Mizil, γιὰ νὰ τὸν συναντήσουν⁶.

Ἄν σ' ὅλους τοὺς παραπάνω λόγους προσθέσουμε καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Γ. Λεβέντης μποροῦσε νὰ παραμείνει στὸ ρωσικὸ προξενεῖο Βουκουρεστίου σὰν δραγουμάνος τοῦ ἀντικαταστάτη τοῦ Α. Pini, τοῦ Ε. Kotof⁷, θέση πού

1. Φιλήμονα, Δ.Φ.Ε., σ. 245 καὶ σημ. β ἴδιας σελ. τοῦ αὐτοῦ, Δ.Ι.Ε.Ε., τόμ. Α', σσ. 6-7· Φωτεινοῦ, ὁ.π., σ. 31 σημ. Ἄν. Γούδα, Βίοι Παράλληλοι, Ἀθήνα 1872, τόμ. Ε', σ. 144.

2. Φιλήμονα, Δ.Ι.Ε.Ε. τόμ. Α', σ. 200· Ἄλ. Δεσποτόπουλου, ὁ.π., σ. 92· ἀντίθετη ἀποψη στοῦ Στ. Παπαδόπουλου, Τὸ «Σχέδιον Γενικόν» τῆς Φ. Ἐταιρείας καὶ οἱ ἐπαφές με τοὺς Σέρβους, Μακεδονικά 17 (1977) 44.

3. Τ. Βουρνᾶ, Φιλικὴ Ἐταιρεία (Ἀπομνημονεῖματα Γ. Λεβέντη), Ἀθήνα, χ.ξ.έ. σ. 195· Ἐμ. Ξάνθου, Ἀπομνημονεῖματα, Ἀθήνα 1939, σ. 38· Φιλήμονα, Δ.Φ.Ε., σ. 246.

4. Φιλήμονα, Δ.Φ.Ε., σσ. 246-247· Βουρνᾶ, ὁ.π., σσ. 195 καὶ 199.

5. Ἀωνόμου, ἸΙ ἐν ἔτει 1821 στρατεία..., σ. 472· Φωτεινοῦ, ὁ.π., σσ. 62-63· Φιλήμονα, Δ.Ι.Ε.Ε., σ. 121.

6. Φωτεινοῦ, ὁ.π., σ. 47· Φιλήμονα, Δ.Ι.Ε.Ε., Β' 121· Ἀωνόμου, ἸΙ ἐν ἔτει 1821 στρατεία..., σ. 472.

7. Documente privitoare la istoria Românilor, Colecția Eudoxiu de Hurmuzaki, τόμ. X, Rapoarte consulare prusiene (1763-1844), București 1897, σ. 563 (στὴ συνέχεια θὰ ἀναφέρονται συντομογραφικὰ Hurmuzaki, R.C.P.)· Hurmuzaki, S. N., τόμ. II, σ. 704.

διατήρησε ὁ Δομνάδος ¹, ἐπίσης φιλικὸς καὶ γνώστης τῶν μυστικῶν τῆς Ἀνώτατης Ἀρχῆς τῆς Φ. Ἐταιρείας ², τότε γίνεται φανερὸ πὼς ἡ ἀναχώρηση τοῦ Γ. Λεβέντη ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι στίς 17/29 Μαρτίου 1821 δὲν ὀφείλεται σὲ καμιὰ περίπτωσι στὸ φόβο πὺ προκάλεσε στοὺς φιλικούς ἢ ἀποδοκιμασία τῆς Ἐπανάστασης ἀπὸ τὸν τσάρο Ἀλέξανδρο Α', πράγμα πὺ ὑποστήριξε ὁ ρουμάνος ἱστορικὸς Α. Οἰεtea ³.

Ποιοὶ ἦταν λοιπὸν οἱ πραγματικοὶ λόγοι τῆς ἀναχώρησης τοῦ Γ. Λεβέντη ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι ἀκριβῶς τίς παραμονές τῆς εἰσόδου τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων στὴν πρωτεύουσα τῆς Ρουμανικῆς Χώρας; Ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ ἴδιου τοῦ Γ. Λεβέντη, πὺ δημοσιεύτηκαν, ὅπως εἶναι γνωστὸ, γιὰ πρώτη φορὰ μὲ τὴν ἐπιμέλεια τῆς κόρης του Χαρίκλειας στὴν ἐφημερίδα *Κλειῶ* τῆς Τεργέστης (1865) ⁴, δὲν προκύπτει ἀπολύτως τίποτα. Ὁ Γ. Λεβέντης ἀφιερώνει μόλις δύο γραμμὲς γιὰ τὴν Ἐπανάστασι στὰ Ρουμανικὰ Πριγκηπάτα ⁵, γεγονὸς πὺ σημαίνει πὼς δὲν πρόφθασε μᾶλλον νὰ γράψει ἀναλυτικὰ τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα τοῦ 1821 στίς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες. Ἐπομένως ἡ βασικότερη πηγὴ, ἀπ' ὅπου θὰ μπορούσαμε ν' ἀντλήσουμε πληροφορίες, ἀποκλείεται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς.

Ἀπὸ τὸν Ἡλία Φωτεινὸ, τὸ ἔργο τοῦ ὁποῖου ἀποτελεῖ οὐσιαστικὰ πηγὴ γιὰ τὴν ἐπανάστασι στὰ Ρουμανικὰ Πριγκηπάτα—κυρίως γιὰ τὴ Ρουμανικὴ Χώρα—, δὲν ἔχουμε ἐπίσης καμιὰ πληροφορία. Καὶ εἶναι πραγματικὰ ἄξιο ἀπορίας πὼς ὁ Ἡλίας Φωτεινός, ἐνῶ περιγράφει μὲ λεπτομέρειες τὴν ἀναχώρησι τοῦ Α. Ρινι ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι κι ἐνῶ βρίσκει τρόπο νὰ δικαιολογήσει τὴν ἀναχώρησι τοῦ Ἑλληνα βογιάρου Κωνσταντίνου Σαμουρκάσι, ἐπίσης ἀναμιγμένου στὴν προετοιμασία καὶ ἐξέλιξι τῆς ἐπανάστασης στὴν Oltenia, δὲν κάνει καθόλου λόγο γιὰ τὴν ἀναχώρησι τοῦ Γ. Λεβέντη ⁶. Τὴν ἴδια αἰνιγματικὴ σιωπὴ γύρω ἀπὸ τὴν ἀναχώρησι τοῦ Γ. Λεβέντη ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι συναντοῦμε καὶ στὸν Ἰωάννη Φιλήμονα ⁷, πὺ στὴν προκειμένη περίπτωσι φαίνεται ὅτι ἀκολουθεῖ τὸν Ἡλία Φωτεινὸ.

Ἔτσι εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ καταφύγουμε σὲ ἔγγραφα καὶ σὲ ἄλλου εἶδους πληροφορίες τῆς ἐποχῆς, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ διευκρινίσουμε τοὺς πραγματικούς λόγους πὺ ἐπέβαλαν στὸν Γ. Λεβέντη τὴν ἀναχώρησὴ του ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι καὶ τὴ μετάβασή του στὴν Τρανσυλβανία.

Βασικὰ παρακολουθώντας τὸν Ρινι μετὰ τὴν ἀναχώρησὴ του ἀπὸ τὸ

1. *D.P.I.R.*, 1821, τόμ. II, σ. 225.

2. Φιλήμονα, *Δ.Φ.Ε.*, σ. 247, σημ. α.

3. Οἰεtea, ὁ.π., σσ. 356 καὶ 357.

4. Γούδα, ὁ.π., τόμ. Ε', σ. 121· Βουρνᾶ, ὁ.π., σ. 183.

5. Βουρνᾶ, ὁ.π., σ. 198.

6. Φωτεινοῦ, ὁ.π., σ. 47.

7. Φιλήμονα, *Δ.Ι.Ε.Ε.*, τόμ. Β', σσ. 100-101.

Βουκουρέστι, διαπιστώνουμε ότι αυτός αντί να καταφύγει στην πόλη Ruscium, στην 'Οθωμανική επικράτεια, όπως είχε διαταχθεί από τον προϊστάμενό του ρώσο πρεσβευτή Κωνσταντινουπόλεως βαρώνο Stroganof¹, κατέφυγε στην πόλη της Τρανσυλβανίας Βρασον, «όπου είχαν καταφύγει όλοι οι έχθροι της 'Υψηλής Πύλης», όπως πολύ σωστά επισήμανε ο ρουμάνος ιστορικός Α. Οφετεα². "Αν στην παρακοή σε διαταγή ανωτέρου προσθέσουμε και το γεγονός ότι ο Pini καταφεύγοντας στην Τρανσυλβανία έπρεπε να διασχίσει περιοχές που έλέγχονταν από τις επαναστατικές δυνάμεις που για να τις αποφύγει, έγκατέλειπε («εσπευσμένα») το Βουκουρέστι, ενώ αντίθετα ο δρόμος προς το Ruscium ήταν απόλυτα ελεύθερος, τότε ή συμπεριφορά του Pini εμφανίζεται πραγματικά περίεργη και αίνιγματική. Πρέπει να σημειωθεί βέβαια πως δεν αμφιβάλλουμε ότι οι επαναστατικές δυνάμεις δε θα τολμούσαν να ένοχλήσουν ξένες διπλωματικές αποστολές. Παρ' όλα αυτά όμως θεωρούμε πολύ περίεργη την απόφαση του Pini να διασχίσει περιοχές που έλέγχονταν από εκείνους που του επέβαλαν την «εσπευσμένη» αναχώρηση από το Βουκουρέστι.

Οι λόγοι όμως που ανάγκασαν τον Pini—και τον Λεβέντη που τον συνόδευε—να μη λάβει υπόψη του τη διαταγή του βαρώνου Stroganof και να καταφύγει στην Τρανσυλβανία διακινδυνεύοντας να διασχίσει περιοχές που έλέγχονταν από τους επαναστάτες, γίνονται φανεροί από ένα έγγραφο του αυστριακού προξένου Fl. von Hakenau, που, μετά την αναχώρησή του από το Βουκουρέστι, είχε εγκατασταθεί στην πόλη Sibiu της Τρανσυλβανίας³. Πρόκειται για την αναφορά της 14 'Απριλίου 1821 του τελευταίου προς τον Μέττερνιχ, σύμφωνα με την οποία ο Pini, σχεδόν άμέσως μετά την άφιξή του στο Βρασον της Τρανσυλβανίας, αναχώρησε για το Λάιμπαχ⁴, όπου, όπως είναι γνωστό, συνεδρίαζαν οι μονάρχες της 'Ιερής Συμμαχίας ασχολούμενοι με τις 'Επαναστάσεις στην 'Ιταλία, στα Ρουμανικά Πριγκηπάτα και στην 'Ελλάδα και με την εφαρμογή του περίφημου «δόγματος των επεμβάσεων».

Την ίδια πληροφορία, σχετικά με την αναχώρηση του Pini από το Βρασον για το Sibiu κι από εκεί για το Λάιμπαχ, έχουμε κι από την αναφορά της 26 Μαρτίου/7 'Απριλίου 1821 των μεγάλων βογιάρων Gr. Brincoveanu και Gr. Ghica προς τον Fl. von Hakenau⁵. 'Η λεπτομερής εξέταση της αποστολής του Pini στο Λάιμπαχ ξεφεύγει, όπως είναι φυσικό, από τα πλαίσια αυτής της εργασίας· γιαυτό και περιοριζόμαστε να επισημάνουμε πως αυτή ήταν όπωσδήποτε στενά συνδεδεμένη με το πρόβλημα της ρωσικής πολιτικής

1. Hurmuzaki, S.N., τόμ. II, σσ. 639-642.

2. Ofetea, ε.π., σ. 314.

3. Hurmuzaki, S.N., τόμ. II, σ. 660.

4. "Ο.π., σ. 665.

5. D.P.I.R., 1821, τόμ. I, σ. 408.

καὶ στρατιωτικῆς ἐπέμβασης στὰ ἐπαναστατημένα Ρουμανικὰ Πριγκηπάτα ¹.

Λαμβάνοντας ὑπόψη ὅλα τὰ παραπάνω ἐπανερχόμεστε στὸν Γ. Λεβέντη, πού συνόδεψε τὸν Pini ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι ὡς τὸ Βρασον, ὅχι ὅμως καὶ ἀπὸ τὸ Βρασον πρὸς τὸ Λάιμπαχ ². Ἡ παρουσία τοῦ Λεβέντη δίπλα στὸν ρῶσο διπλωμάτη, τὸν ὁποῖο μάλιστα καὶ ἐπηρέαζε σὲ μεγάλο βαθμὸ ³, ἦταν, κατὰ τὴ γνώμη μας, ἀπόλυτα ἀπαραίτητη ἀπὸ πολιτικὴ ἄποψη, μιὰ καὶ ὁ ἐπιφανὴς φιλικὸς κατεῖχε ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία, λόγῳ τῆς θέσης του μέσα στὴν ἱεραρχία της, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὄντας στὴ ρωσικὴ διπλωματικὴ ὑπηρεσία, γνώριζε πολὺ καλὰ τὴν πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ σημασία μιᾶς ἐνδεχόμενης ρωσικῆς ἐπέμβασης στὰ Βαλκάνια. Ὄντας λοιπὸν πολιτικὸς καὶ ὅχι στρατιωτικὸς μποροῦσε νὰ προσφέρει πολὺ περισσότερα στὴν ὑπόθεσι τῆς Ἐπανάστασης, δρώντας ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά δίπλα στὸ ρῶσο διπλωμάτη Pini καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μέσα στοὺς κύκλους τῶν ρουμάνων βογιάρων, πού εἶχαν ἐπίσης καταφύγει στὴν Τρανσυλβανία καὶ πού ὅχι μόνον ἦταν εὐνοϊκὰ διατεθειμένοι ἀπέναντι στὸ ἐνδεχόμενο μιᾶς ρωσικῆς στρατιωτικῆς ἐπέμβασης ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπέδιδωκαν μὲ κάθε τρόπο ⁴.

Ἄν στὰ παραπάνω προστεθεῖ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Pini ἔφυγε ἀπὸ τὸ Βρασον γιὰ τὸ Λάιμπαχ στὶς ἀρχὲς Ἀπριλίου 1821, ὅπως ἤδη σημειώσαμε, καὶ ἐπέστρεψε ἀπὸ ἐκεῖ μόλις στὶς ἀρχὲς Ἰουνίου 1821 ⁵, γίνεται φανερὸ πόσο σημαντικὸ ρόλο εἶχε νὰ διαδραματίσει ὁ Γ. Λεβέντης μέσα στοὺς κύκλους τῶν ρωσόφιλων βογιάρων, πού εἶχαν καταφύγει στὸ Βρασον καὶ σὲ ἄλλες πόλεις τῆς Τρανσυλβανίας.

Πέρα ἀπ' ὅλα αὐτὰ ὅμως ἄλλες μαρτυρίες ἐπιβεβαιώνουν τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Λεβέντης, φεύγοντας ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι στὴν Τρανσυλβανία, συνέχισε τὴν ἐπαναστατικὴ του δράση στὸν πολιτικὸ τομέα καὶ σὲ καμιά περίπτωση δὲν περιορίστηκε στὸν ἄχαρο ρόλο τοῦ φυγάδα.

Καταρχῇ δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφύγει τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ ὁ αὐστριακὸς πρό-

1. *Hurtmuzaki, S.N.*, τόμ. II, σσ. 641, 668· *D.P.I.R.*, 1821, τόμ. I, σσ. 377-378.

2. *Hurtmuzaki, S.N.*, τόμ. II, σ. 665.

3. *Hurtmuzaki, R.C.P.*, τόμ. X, σ. 132.

4. *D.P.I.R.*, 1821, τόμ. I, σσ. 430-432 (τὸ ὑπόμνημα τῆς 30 Μαρτίου/11 Ἀπριλίου 1821 τῶν ρουμάνων βογιάρων, πού εἶχαν καταφύγει στὴν πόλη Βρασον, πρὸς τὸν τσάρο Ἀλέξανδρο Α΄)· *D.P.I.R.*, 1821, τόμ. I, σσ. 377-378 (τὸ ἔγγραφο τῆς 18/30 Μαρτίου 1821 τῶν βογιάρων πού εἶχαν παραμείνει στὸ Βουκουρέστι πρὸς ἐκείνους τοῦ Βρασον, γιὰ νὰ προσυπογράψουν ἀναφορὰ τῶν πρώτων πρὸς τὸν Τσάρο)· *D.P.I.R.*, 1821, τόμ. II, σσ. 190-191 (ἡ ἀναφορὰ τῆς 1/12 Ἰουνίου 1821 τῶν βογιάρων τοῦ Βρασον πρὸς τὸν Τσάρο)· Δημ. Οἰκονομιδῆ, "Ἄγνωστα ἔγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐν Μολδοβλαχίᾳ Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 (σειρὰ πρώτη), στὸ *Δελτίο τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος* XI (1956) 145-146.

5. *Hurtmuzaki, S.N.*, τόμ. II, σ. 707.

ξενος Βουκουρεστίου Fl. von Hakenau και ὁ ἀντικαταστάτης του Udrizki ἐπισήμαναν στὶς ἀναφορές τους πρὸς τὸν Μέττερνιχ τὴν ἀναχώρηση τοῦ ἐπιφανῆ φιλικοῦ ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι γιὰ τὴν Τρανσυλβανία μαζί με τὸν πρόξενο Pini¹. Πέρα ἀπὸ τοὺς αὐστριακοὺς διπλωμάτες τὴν ἀφιξὴ τοῦ Λεβέντη στὴν Τρανσυλβανία ἐπισήμανε κι ὁ αὐστριακὸς στρατηγὸς βαρῶνος Schustekh, διοικητὴς τῶν μεθοριακῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων Τρανσυλβανίας, στὴν ἀναφορὰ του τῆς 11 Ἀπριλίου 1821 πρὸς τὸν κυβερνήτη τῆς ἴδιας περιοχῆς κόμη Banffy².

Πέρα ἀπὸ τὴν εὐκολονόητη «προσοχὴ» τῶν αὐστριακῶν ἀρχῶν σχετικὰ μετὰ τὶς μετακινήσεις τοῦ Γ. Λεβέντη, πληροφορίες γιὰ τὸν ἐπιφανῆ φιλικὸ μᾶς δίνει κι ὁ πρῶσσο πρόξενος Βουκουρεστίου Kreuchely. Ἔτσι, σὲ δυὸ ἀναφορές του πρὸς τὸν πρῶσσο ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν von Miltitz, ποὺ χρονολογοῦνται μετὰ τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα στὰ Ρουμανικὰ Πριγκηπάτα, στὴν πρώτη χαρακτηρίζει τὸν Λεβέντη ἐπιγραμματικὰ «ce fameux dragoman»³ καὶ στὴ δεύτερη ὑπογραμμίζει τὴ μεγάλη του ἐπίδραση πάνω στὸ ρῶσο διπλωμάτη Pini. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἡ ἐπίδραση αὐτὴ καθόρισε τὴ στάση τοῦ τελευταίου ἀπέναντι στὴν Ἐπανάσταση στὶς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες καὶ προκάλεσε πολὺ ἔντονα διαβήματα τῆς Ὑ. Πύλης πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας⁴.

Κοντὰ σ' ὅλα αὐτά, μιὰ ἀκόμη μαρτυρία ἔρχεται νὰ ἐπιβεβαιώσει τὴ δράση τοῦ Λεβέντη στὴν Τρανσυλβανία. Πρόκειται γιὰ τὸν κρυπτωνυμικὸ κατάλογο ὀνομάτων ποὺ χρησιμοποιοῦσαν οἱ ρουμάνοι βογιάροι ποὺ εἶχαν καταφύγει στὴν Τρανσυλβανία γιὰ τὴ μυστικὴ τους ἀλληλογραφία μ' ἐκείνους ποὺ εἶχαν παραμείνει στὸ Βουκουρέστι. Στὸν κατάλογο αὐτὸ περιλαμβάνεται καὶ ὁ Λεβέντης μετὰ τὸ χαρακτηριστικὸ ψευδώνυμο «nașu bunu» («ὁ καλὸς κουμπάρος»)⁵.

Μιὰ τελευταία μαρτυρία ποὺ ὄχι μόνο ἐπιβεβαιώνει τὴ δράση τοῦ Λεβέντη στὴν Τρανσυλβανία ἀνάμεσα στοὺς ἐκεῖ Ρουμάνους καὶ Ἑλλήνες, ἀλλὰ τὴν κάνει ἀδιαμφισβήτητη, εἶναι ἡ ἐπιστολὴ τῆς 8/20 Ἰουλίου 1821 τοῦ ἴδιου τοῦ ἐπιφανῆ φιλικοῦ ἀπὸ τὸ Sibiu πρὸς τὸν Ἀλέξανδρο Βιλαρᾶ στὸ Βραζον⁶, ὅπου ὄχι μόνο γίνεται φανερὸ τὸ ἀδιάκοπο ἐνδιαφέρον τοῦ πρώτου γιὰ τὴν Ἐπανάσταση, ἀλλὰ καὶ ἡ πίστη του γιὰ τὴν τελικὴ τῆς ἐπιτυχία—ἄς σημειωθεῖ

1. Ὁ.π., σσ. 651 καὶ 643.

2. Ὁ.π., τόμ. III, σ. 201.

3. Hurmuzaki, R.C.P., τόμ. X, σ. 136.

4. Ὁ.π., σ. 132.

5. Aricescu, ὁ.π., σ. 179.

6. D.P.I.R., 1821, τόμ. II, σ. 225.

ὅτι ὅταν ὁ Λεβέντης ἔγραφε αὐτὴ τὴν ἐπιστολή, ἡ Ἐπανάσταση στὰ Ρουμανικὰ Πριγκηπάτα εἶχε οὐσιαστικὰ τελειώσει.

Ἄπ' ὅλα τὰ παραπάνω προκύπτει ὅτι ὁ Γ. Λεβέντης, ἀναχωρώντας ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι στὴν Τρανσυλβανία, ἔχει μόνον δὲν περιορίστηκε στὸν ἄχαρο ρόλο τοῦ φυγάδα, ἀλλὰ δραστηριοποιήθηκε πολιτικά, κυρίως μέσα στους κύκλους τῶν ρωσόφιλων ρουμάνων βογιάρων ποὺ εἶχαν καταφύγει ἐπίσης στὴν Τρανσυλβανία.

Παρ' ὅλα ὁμως τὰ παραπάνω ἓνα τελευταῖο ἐρώτημα προκύπτει ἀπὸ τὴν ὅλη συμπεριφορὰ τοῦ Λεβέντη στὶς 17/29 Μαρτίου 1821 καὶ τὴν («ἐσπευσμένη») ἀναχώρησή του ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι. Συγκεκριμένα, τίθεται τὸ ἐρώτημα μήπως ὁ ἐπιφανὴς φιλικὸς δὲν ἦταν σύμφωνος μὲ τὶς ἐνέργειες τοῦ «Γενικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἀρχῆς» Ἄλ. Ὑψηλάντη καὶ κυρίως μὲ τὴν ἀπόφαση τοῦ τελευταίου νὰ ξεκινήσει τὴν Ἐπανάσταση ἀπὸ τὰ Ρουμανικὰ Πριγκηπάτα.

Τὴν ἀπάντηση στὸ παραπάνω ἐρώτημα μᾶς τὴ δίνει ὁ ἴδιος ὁ Λεβέντης στὰ ἀπομνημονεύματά του, ὅπου μιλώντας γιὰ τὸν Ἄλ. Ὑψηλάντη στὴν ἀρχὴ ἐκφράζει μερικὲς «ἐπιφυλάξεις» γιὰ τὸν νέο ἡγέτη τῆς Φ. Ἐταιρείας, στὴ συνέχεια ὁμως καὶ ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφία του μὲ τὸν τελευταῖο¹ διαπιστώνει «τὴν σπανίαν πρὸς τὴν πατρίδα ἀφοσίωσιν τοῦ περικλεοῦς τούτου φιλοπάτριδος»².

Πέρα ἀπ' αὐτό, τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀλληλογραφία μεταξὺ τοῦ Ἄλ. Ὑψηλάντη καὶ τοῦ Γ. Λεβέντη συνεχιζόταν καὶ μετὰ τὴν κήρυξη τῆς Ἐπανάστασης ἀπὸ τὸν πρῶτο στὸ Ἰάσι (22 Φεβρουαρίου/5 Μαρτίου 1821), πράγμα ποὺ μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν ἐπιστολή τῆς 2/14 Μαρτίου 1821 τοῦ Γεν. Ἐπιτρόπου πρὸς τὸν Ἐμ. Ξάνθο, ὅπου γίνεται λόγος γιὰ ἰδιαίτερα σημαντικὴ ἐπιστολή τοῦ Λεβέντη πρὸς τὸν Ἄλ. Ὑψηλάντη³, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ συμπεράνουμε ὅτι οἱ σχέσεις τῶν δύο ἀντρῶν ἦταν ἄριστες. Συνεπῶς θέμα ἔλλειψης ἐμπιστοσύνης τοῦ Λεβέντη πρὸς τὸν Ἄλ. Ὑψηλάντη δὲν μπορεῖ νὰ προκύψει, κι ἐπομένως δὲ νομίζουμε πὼς ἡ ἀναχώρηση τοῦ πρώτου ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι τὶς παραμονὲς τῆς εἰσόδου τοῦ δεύτερου στὴν ἴδια πόλη μπορεῖ νὰ ἐρμηνευτεῖ σὰν ἀποτέλεσμα μιᾶς προϋπάρχουσας ἀντίθεσης μεταξὺ τῶν δύο ἀντρῶν.

Ἄπὸ ὅλα τὰ παραπάνω μποροῦμε νὰ συμπεράνουμε πὼς ὁ πραγματικὸς λόγος τῆς («ἐσπευσμένης ἀναχώρησης») τοῦ Γ. Λεβέντη ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι στὶς 17/29 Μαρτίου 1821, ἀκριβῶς στὶς παραμονὲς τῆς εἰσόδου τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων στὴν πόλη, δὲν ἦταν γιὰτὶ «ἔχασε τὰ μυαλά του ἀπὸ τὸν φόβο» ἐξαιτίας τῆς ἀποδοκιμασίας τῆς Ἐπανάστασης ἀπὸ τὸν Τσάρο, ὅπως

1. Φιλήμονα, Δ.Ι.Ε.Ε., τόμ. Β', σσ. 184-185.

2. Βουρνᾶ, ὁ.π., σ. 198.

3. Φιλήμονα, Δ.Ι.Ε.Ε., τόμ. Β', σ. 292.

ὑποστήριξε ὁ ρουμάνος ἱστορικὸς Α. Οἱetea¹, ἀλλὰ γιατί, ὄντας πολιτικὸς κι ὄχι στρατιωτικὸς, ἐπιδίωξε νὰ συνεχίσει τὴν ἐπαναστατικὴ του δράση, ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ δίπλα στοὺς ρωσικοὺς διπλωματικοὺς κύκλους ποὺ εὐνοοῦσαν μιὰ ρωσικὴ ἐπέμβαση στὰ ἐπαναστατημένα Βαλκάνια κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μέσα στοὺς κύκλους τῶν ἰσχυρῶν ρουμάνων βογιάρων, μὲ τοὺς ὁποίους εἶχε συνεργαστεῖ στενὰ στὴν προεπαναστατικὴ περίοδο, ὅταν ἐτοίμαζαν τὴν Ἐπανάσταση, ἀλλὰ καὶ στοὺς δυὸ πρώτους μῆνες μετὰ τὴν ἔκρηξή της στὴν Oltenia στὶς 19/31 Ἰανουαρίου 1821.

Θεσσαλονίκη

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

---

1. Οἱetea, ὁ.π., σσ. 356-357.